

Mihai Tatulici s-a născut în 3 iulie 1948, în Frătăuții Vechi, județul Suceava. Absolvent al Facultății de Filologie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași (1971). A debutat în presă ca elev, în 1966, în ziarul *Zori noi* din Suceava. În studenție este redactor și redactor-șef al revistei *Alma mater* a Universității ieșene. După absolvire este redactor la *Viața studentescă*. În anii '80 este redactor la TVR, unde, în primii ani de după 1989, devine o celebritate a micului ecran ca realizator al emisiunii *Veniți cu noi pe programul doi*. A pus bazele postului Tele 7 abc, de unde se retrage pentru a se muta la Pro TV. În 1996 fondează Clubul Român de Presă. În anii '80 a colaborat ca scenarist cu Studioul de film documentar „Alexandru Sahia”. Este coscenarist, alături de Aristide Butunoiu, al lungmetrajului de ficțiune *Salutări de la Agigea* (1984, r. Cornel Diaconu). Între 1990 și 1992 a realizat, împreună cu Virgil Tatomir, serialul de televiziune *Revoluția română în direct* (20 de episoade).

Cele mai cunoscute emisiuni de televiziune ale autorului: *Chestiunea zilei*; *Deșteaptă-te, române*; *Audiență națională*; *Operațiunea Pro-NATO*; *Zece pentru România*.

A publicat: *Ceața și obișnuința*, roman, 1971; *Salvatorul*, roman, 1979; *Ceainicul de argiț*, nuvele, 1980; *Revoluția română în direct*, carte-document, 1990; *Vin rîmele*, nuvele, 1993; *Nemuritorii. Interviuuri filmate și nedifuzate*, 2000; *Cadrelor*, roman, 2003; *Români simpatici*, nuvele, 2003; *Zece pentru România*, carte-document, 2005, 2006; *Am mișcat oameni*, carte-document, 2009; *Singur între două veacuri*, memorii (vol. I), 2014; *Plăcerea de a trăi și de a găti. 33 de rețete încercate pentru prieteni*, 2014; *Distrugătorul „Speranța” sau povestea unui marinăr deștept și cu noroc*, roman, vol. I, 2014; *Distrugătorul „Speranța” sau povestea unui marinăr ajuns președinte*, roman, vol. II, 2016; *Tezaurul gastronomiei românești. Borșuri și ciorbe*, 2016; ediție revăzută, 3 volume, 2017; *Am un interes personal: România*, analiză socială, 2017; *Istoria gastronomiei românești*, 2019.

Mihai Tatulici

VÎN RÂMELE

nuvele

Ediție revizuită

cu un cuvânt-înainte al autorului

Prefață de **Magdalena Popescu Bedrosian**

Postfață de **Laurențiu Ulici**

Cluj-Napoca

2022

Cuprins

Oameni suntem!	5
(Prefață de Magdalena Popescu Bedrosian)	
Dacă doriți să revedeți...	15
(Cuvânt-înainte de Mihai Tatulici)	
I. Comedii reale	19
Demonstrația.....	21
Robertina, un dușman de clasă.....	42
O bască de cașcaval.....	67
Victoria.....	88
II. Tragedii inventate	99
Un destin.....	101
Roman despre un cântec de muzică ușoară.....	121
Portret din memorie.....	151
III. Tragicomedii din viața de zi cu zi	167
Moartea unui tractorist.....	169
Interpretul anonim.....	213
Uu agent dezinfector.....	225
Vin râmele.....	267
O înfrângere	285
(Postfață de Laurențiu Ulici)	

© Editura Școala Ardeleană, 2022

Cluj-Napoca, str. Mecanicilor nr. 48
Redacția: tel 0364 117.252; 0728.084.801
e-mail: office@scoalaardeleanacluj.ro
redactie@scoalaardeleanacluj.ro
Difuzare: tel/fax 0364 117.246; 0728.084.803
e mail: difuzare@scoalaardeleanacluj.ro
esadifuzare@gmail.com
www.scoalaardeleanacluj.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
TATULICI, MIHAI

Vin râmele : nuvele / Mihai Tatulici ;

pref. de Magdalena Popescu Bedrosian, cu un cuvânt-înainte
al autorului ; postf. de Laurențiu Ulici. - Ed. reviz. - Cluj-Napoca :
Editură Școala Ardeleană, 2022
ISBN 978-606-797-874-2

I. Popescu Bedrosian, Magdalena (pref.)
II. Ulici, Laurențiu (postf.)

821.135.1

Editor: Vasile George Dâncu
Lector: Ioan-Pavel Azap
Redactor: Sandra Cibicenco
DTP: Corina Reza

OAMENI SUNTEM!

Într-o dimineață din primăvara lui 1989, ne adunaserăm mai mulți într-unul din birourile „Cărții Românești”, când a intrat Mihai Tatulici. Îl căuta, evident, pe George Bălăiță, directorul editurii, care se afla și el, din întâmplare, în același birou. Credeam că venise în interes și scop de serviciu – o invitație la televiziune? un interviu? – interes și scop care trebuiau soluționate operativ și eficient, gazetărește, nu-i așa?

Dar Tatulici s-a instalat pe un scaun și a întârziat mai bine de un ceas, cu o vervă și o bună dispoziție de la un moment dat ciudate. În starea de generală epuizare, nu avea motiv, nu avea obiect, se ghicea îndărătul lor tensiunea. Când lumea dimprejur s-a mai rărit, Mihai Tatulici, cât era (și este) de lung, s-a făcut mic în ghiocul biroului și, renunțând la „show”, l-a întrebat cu altă voce, timidă și răsfățată (le-am crezut pe amândouă, timiditatea și răsfățul, jucate), pe George Bălăiță: „Despre cărticica aia a mea ce se mai aude?”. Directorul editurii a surâs evaziv: „Facem tot ce se poate, bătrâne!”. „Stă totuși de vreun an și ceva”. „Încercăm, încercăm”.

Impetuosul Tatulici n-a insistat, deși observasem că în schimbul de replici de până atunci îi plăcuse să aibă mereu ultimul cuvânt. Știam că, prin '75-'76, era socotit printre corifeii promoției sale de prozatori și unul dintre volume îi fusese „nominalizat” drept „carte a anului”, doar jocul întâmplării sau al culiselor înlăturându-l de la premiul Uniunii Scriitorilor. Nu-i citisem cartea (cărțile), nu aveam o părere, credeam că între timp renunțase la scris și mă intriga prin enigma de care îi știu înconjuțați pe toți aceia care, hărăziți cu forță și talent, pregetă să și le pună în lucrare. Căci pândește aici un risc dureros: riscul ratării înrăite sau riscul de explozie nimicitoare a energiei reprimite. Bineînțeles, asta numai dacă talentul și forța nu-și găsiseră cumva un eșapament (sau un alibi): de exemplu, acela al gazetăriei.

După plecarea lui Mihai Tatulici, l-am întrebat pe George Bălăiță ce se întâmpla de-adevăratelea cu volumul. Mi-a răspuns, evident, mult mai puțin diplomatic decât autorului, pe acel ton de epuizare și neputință pe care îl foloseau între ei oamenii editurii: „L-am citit și eu, și redactorul X, este aproape imposibil de publicat”. Și știam bine, aproape imposibilul devenea atunci, de la o săptămână la alta, de-a dreptul imposibil.

Au trecut anii, cum se spune. Prin vara lui 1992, la Neptun, după ce terminaserăm lucrul la o emisiune despre starea cărții și a difuzării ei, emisiune pe care editura o solicitase Televiziunii, Mihai Tatulici a

aruncat, printre altele: „Știți, aveam și eu o cărticică la dumneavoastră. S-o fi pierdut? Poate o găsiți și vă faceți o idee”.

Am promis și am uitat.

În ianuarie 1993, Mihai Tatulici mi-a dat un telefon, oarecum agitat, oarecum agasat: am găsit volumul? l-a citit cineva? el vrea să și-l retragă, ce-o fi să fie.

L-am găsit și l-am citit, înainte de a l-i înapoia, pentru că acum, din cu totul alte rațiuni decât în '88-'89, editura nu avea cum să îi asigure o publicare promptă. Dar am înțeles de ce cartea nu apăruse, de ce rămăsese în lotul, mult mai mare decât se crede îndeobște, al literaturii de sertar.

N-are rost să intru aici în amănunte și disocieri. Doar o expertiză bine documentată va lămuri totul atunci când vom avea și timpul, și calmul necesare ca să privim în urmă spre viețile noastre, suprapuse sau supuse unei epoci istorice multidecenale. Deocamdată, în febra incriminărilor, recriminărilor, justificărilor, suntem ispitiți să vedem ansamblurile ca pe niște blocuri omogene și compacte, încremenite și hidoase. Dacă ar fi fost chiar așa, n-am fi trăit până în '89. Fizic n-am fi putut trăi. În realitate, au existat subepoci, secțiuni și fragmente de timp, în care binele și răul s-au contrabalansat în proporții mult diferite, iar rezistența la ele, ca și capacitatea de supraviețuire s-au verificat în forme foarte fluide, foarte subtile, de opoziție sau de acomodare (să nu ne temem de vorbe). Se poate scrie un tratat. Și se vor scrie mai multe.

Despre rezistența la cenzură nu vreau să spun aici decât puține lucruri. De prin 1983, când situația a devenit acută până la insuportabil, s-au conturat două categorii de cărți care mai puteau releva niște adevăruri. Una a fost aceea a cărților care, spunând faptelor pe nume, erau propulsate de propria lor forță de atac, susținută de notorietatea autorilor. Datorită valorii estetice și capitalului de gesturi ofensive acumulat anterior, ele nu puteau fi făcute să tacă; eventual erau constrânse să spună ceva mai puțin decât își propuseseră să spună.

Unor asemenea cărți și unor asemenea autori editura trebuia să le dea girul, luptând alături de ei, când alții ezitau să se implice. Aceste cazuri, de la sine înțeles, erau rare, iar cu timpul au devenit excepționale, cum excepționale sunt și personalitățile de atare calibru.

Cealaltă categorie era a cărților pe care le-aș numi sinonimice. Parabola, fabula esopică, aluzia, în care realitatea era transcrisă perifrastic, adresându-se complicității unui public inteligent și avid față de semnalele oricât de obliterate ale adevărului, îngăduiau variante noi, sinonimice, negociabile cu organul cenzurii, dar nu până la a fi complet văduvite de încărcătura lor detonantă. Această categorie a fost mai numeroasă și a avut capacitatea de infiltrare mai durabilă, până chiar în preajma lui decembrie 1989.

Cartea lui Tatulici nu se înscrie nici în una, nici în cealaltă dintre categorii. Ea ilustrează o situație

singulară și expresivă. Și nu doar pentru literatură, dar mai ales pentru starea de spirit, pentru mentalitatea publică.

Primul personaj principal al volumului de nuvele, intitulat cu obstinație *Vin râmele*, este însuși sistemul. Sistemul văzut, conspectat și trăit la nivelul articulațiilor celor mai fine și mai ascunse, în încrângătura de capilare minuscule, periferice chiar, care alcătuiesc viscerălitatea joasă, bazală. În jungla aceea trebuia și putea fi prins omul de rând, omul comun. Locurile acțiunii nu sunt spectaculoase, dimpotrivă; sistemul exista și pretindea oriunde complicități oneroase, respectarea protocolului, facerea de concesii și compromisuri, pentru a-l obliga pe omul comun la intrarea în rânduri. Avea, de asemenea, mijloace de constrângere și penalizare mai ales la nivelul adânc, al terminalelor de substructură: o școală sau un dispensar, un camping sau un depozit en-gross, o întovărășire agricolă sau un studio de televiziune.

Și aici, proza lui Mihai Tatulici vorbește, scrie necăutat, nu făcând apocaliptice dezvăluiri, ci folosind termenii tehnici, aproape științifici pentru descrierea situației date, ca-ntr-o fișă de observație sociologică. Iar termenii tehnici se caracterizează tocmai prin absența sinonimiei: nu pot fi înlocuiți prin „înlocuitori”. O fișă de cadre reproducă tale quale, un proces verbal autentic în falsitatea datelor lui, un nomenclator de sarcini didactice aberante,

dar puse la lucru în aberația lor, proceduri de mixare a imaginilor pentru ca în orice reportaj de televiziune să apară eternul om al muncii, avântat și optimist, toate acestea erau ceea ce erau și expresia lor nu avea cum fi substituită prin perifrază. Cu atât mai mult cu cât aceste fișe ale concretului neconvertibil funcționează ca niște relansatori narativi: de exactitatea și acuratețea lor depinde desfășurarea ulterioară a povestirilor; o modificare la acest etaj ar fi atras după sine modificarea întregului și ducerea lui spre absurd sau ratare.

Al doilea personaj principal al prozelor lui Mihai Tatulici este acomodarea. Acomodarea la sistemul descris mai sus. De obicei, un om mărunț, mai degrabă naiv decât inocent, deci nu dotat cu o conștiință pură și luptătoare, ci prevăzut cu un sănătos instinct de conservare și chiar cu oarecare poftă de parvenire, vrea să se înscrie în sistem. Și o face, chiar dacă sufletelul lui, încă neînvățat cu răul, se zgârie, se rănește, se sfâșie, uneori înnebunește sau moare, dar cel mai adesea, închizându-și rănilor, merge mai departe. Să mergi mai departe însemna să-ți fi însușit deprinderi care, bine exersate, te vor scuti în viitor de alte șocuri ale acomodării și de muștrările conștiinței. Însemna, pentru sufletele mai speciale, dobândirea obișnuinței cu o imagine ceva mai rea, mai deteriorată de ele însele. Răul general înrăia, urâtul general urâtea. Și nici aici nu se putea interveni, prin vreun deus ex machina sau o lovitură a sorții, care, pedepsind și corectând,

să impună binele și să indice răul ca pe o excepție. Răul era regula, legea, și el ajungea în triumf la happy-end-ul povestirilor.

Să nu ne speriem, nu era doar o lume a întunericiiului absolut.

Căci adevăratul personaj al acestor proze, omniprezent și omnipotent, e tonul lor, să-i zicem, deocamdată, vesel. Textul curge fluid, lejer, inteligent, are un soi de eleganță sportivă în economia mișcărilor epice și în justetea atingerii țintei ideologice. Mai presus de toate stă însă râsul. Cartea se citește cu zâmbetul pe buze, zâmbet care poate ajunge la hohot sau la ricanare. E veselie? E umor? E bășcălie? E cinism?

E mai ales o distanță bine pusă și bine păstrată între evenimente și povestitor, care vrea, prin luciditate, să-și protejeze sănătatea mintală.

Cred că am spus în prea multe și prea complicate cuvinte lucruri care trebuiau spuse mult mai simplu. Adică: nici încrâncenat demascatoare, nici suav aluzive, prozele lui Mihai Tatulici nu au apărut pentru că, în toată fibra lor, aveau și au o naturalețe, o normalitate ce nu suportă contrafacerea, „înlocuirea”. Această normalitate lăuntrică, această artă și chin de a păstra măcar amintirea stării de sănătate au fost, probabil, modul majoritar de rezistență, de supraviețuire.

Suntem o nație bolnavă, s-a zis. Prin participarea vinovată, prin colaboraționism, prin neluare

în serios, prin inapetență la tragic, prin răs, prin... Aș zice că, dimpotrivă, tipul acesta de acomodare la anomalie, însoțită mereu de răs, batjocură și deriziune, ne-a ajutat să nu ne confundăm ireversibil cu o situație dată și să ne reconvertim rapid la exact opusul ei. Superficialitate? Poate. Dar acest defect poartă uneori numele unei calități: mobilitatea. Mi-a venit în minte, citind cartea lui Mihai Tatulici, o istorioară pe care am găsit-o în memorialistica secolului trecut. Ea avea acolo un alt înțeles, dar primește și înțelesurile zilei de azi, mai ales dacă ai ajuns, tot citind memorialistică de secolul XIX sau de secolul XX, la încheierea că nu ne-am schimbat defel, deși o ducem de vreo două sute de ani din schimbare în schimbare.

Se spune că, hulpav să strângă cât mai mult în anul de domnie închiriat lui de Poartă, pentru a stinge datoria peșcheșului și a pleca și cu ceva dobândă din Țara Românească, un domnitor fanariot, dintre ultimii, de cum s-a înscăunat, a și pus un rând de biruri grele peste cele dinainte. L-a trimis apoi pe armaș să iscodească ce zic poporeni. Armașul s-a întors abătut: „Murmură și strigă, se adună pe la colțuri, fac zarvă. Nu e bine, doamne!” „Ba e bine. Mai pune-le un rând de biruri și vezi-i ce fac.” A doua oară, armașul s-a întors speriat de-a dreptul: „Umblă crunți și amenințători, tac și dospesc ceva. E de rău, doamne!” „Ba e încă bine. Mai pune-le un rând și spune-mi ce fac”. A treia oară, armașul s-a întors vesel: „E de bine, doamne.

Nebunii ăia se strâng în mijlocul ulițelor, cântă, joacă și râd”. „Să ne facem iute calabalâcul și să ne luăm tălpășița. Abia acum e de rău!”

Cine pricepe câte ceva din ce se petrece în țara asta știe că răsul își are tăria lui.

Când vorbești cu Mihai Tatulici despre mulții oameni pe care îi cunoaște, despre lucruri și fapte dinainte de '89 sau de după '89, despre emisiunile sau despre cărțile lui și te miri uneori de excelențe și de inconsecvențe, de radicalități sau de neduceri până la capăt, el îi explică pe toți și pe toate, incluzându-se și pe sine, cu o propoziție ironic-umilă: „Oameni suntem!”.

Am crezut că această umilință pocăită e jucată, cum jucate mi s-au părut, cu anume ostentație, în show-urile lui televizate, și toleranța, și modestia, și blândețea sentimentală, și înțelepciunea bătrânească. Jucate astfel încât să nu le crezi reale.

Citindu-i textele, le descoperi însă pe toate autentice și profunde, dar tocmai de aceea ascunse, pentru a fi mai bine protejate.

Ar mai fi de adăugat că a adus editurii noastre și un excelent roman, terminat tot înainte de 1989 și nepublicabil nici măcar în 1991, când încă „se mai putea”. De ce l-a scris? Ca să-l știe scris, fără grijă nu doar față de cenzura exterioară, asupra căreia, ca orice gazetar, era perfect avertizat, dar complet nemarcat nici de obsedanta cenzură interioară.